

HET NUT VAN MORELE FORMING

Morgen organiseert de Universitaire Stichting haar zesde Ethisch Forum. Het thema dit jaar is: 'moet studenten geleerd worden wat in moreel opzicht juist of fout is?' **BART PATTYN**, een van de sprekers, vindt alvast van wel.

Zo'n veertig jaar geleden hadden vrije universiteiten een uitgesproken ideologisch karakter. Ze waren of katholiek of vrijzinnig en staken dat niet onder stoelen of banken. Met het einde van de grote verhalen verdween hun levensbeschouwelijke zelfzekerheid. De zuilgebonden idealen brokkelden af en het ideologisch geïnspireerd engagement sijpelde weg. Universiteiten profileerden zich gaandeweg als pluralistisch en definieerden hun doelstellingen eerder in functie van economische dan levensbeschouwelijke objectieven. Binnen de universiteit wordt morele vorming niet als een prioriteit ervaren. Docenten zijn ervan overtuigd dat hun verantwoordelijkheid zich beperkt tot het overdragen van neutrale competenties en het doorgeven van objectieve kennis. Sinds Kuitje in Afrika zijn onschuld verloren, acht men het verstandiger om aan de studenten zelf over te laten hoe ze hun leven in morele zin willen uitbouwen. Op het eerste gezicht lijkt het moreel engagement in de klassieke zin verzwakt.

Mijn eerste stelling is dat de actuele terughoudendheid ten aanzien van morele vorming niet berust op een verzwakt, maar op een veel te sterk moreel engagement. De gêne ten aanzien van morele vorming is niet het gevolg van besluiteloosheid of onverschilligheid. Ze berust op een alternatieve sterke ideologische verbintenis. De routineuze reflex om fatsoensovertuigingen systematisch als achterhaald, nostalgisch, elitair of paternalistisch van zich af te schuiven, wordt ingegeven door het utopisch verlangen naar een maatschappelijke verstandhouding waarin niemand zich fout, mislukt of oppervlakkig hoeft te voelen.

Het ligt in de lijn van deze utopie om onderscheidingen tussen beschaafd en onbeschaafd, diepzinnig en oppervlakkig te discreditieren. Dergelijke onderscheidingen werken immers een verschil in waardering in de hand tussen mensen die zich 'correct' en mensen die zich 'fout' gedragen. Een dergelijk onderscheid lijkt de gelijkwaardigheid te bedreigen en men vindt dat ze daarom zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Iedereen zou minstens de illusie moeten kunnen cultiveren dat het leven dat hij leidt even gerechtvaardigd is als het leven van een ander. Het is met andere woorden noodzakelijk een sfeer van vrijblijvendheid te creëren. Niemand zal het waarderen dat de vrijblijvende sfeer door moraliserende opmerkingen wordt verstoord. Daarom liever geen moraal.

Het is vanuit dit alternatief engagement niet verwonderlijk dat tal van jonge academici zich als onafhankelijke intellectuelen liever identificeren met de jongelui die de grenzen verkennen van wat behoorlijk is, dan met godvrezende rechtvaardigen. Hun sympathie be-

rust niet op een gebrek aan sérieux, maar gaat uit van de overtuiging dat een engagement voor om het even welke rechtvaardige zaak kan uitmonden in een dictaat of kan aanleiding geven tot bevoogding. Dat is wat men vandaag in de actuele verstandhouding wil vermijden. In plaats van een positieve invulling van datgene waartoe vrijheid kan dienen, opteert men voor een negatief vrijheidsconcept. Dat impliceert dat men het aan elk individu overlaat te beslissen wat hij of zij op moreel vlak wil realiseren. Liever dan aan studenten te leren wat morele verantwoordelijkheid inhoudt, lijkt het vanzelfsprekend om studenten zelf te laten uitmaken hoe ze hun talenten, competenties en vaardigheden zullen aanwenden.

Mijn tweede stelling is dat de optie voor negatieve vrijheid op een punt is gekomen waar die meer schade aanricht dan beperkt. Door aan de universiteit systematisch te weigeren om in te gaan op het belang van een kwaliteitsvolle morele en culturele verstandhouding, versterkt men de indruk dat het om het even is hoe iemand zijn leven uitbouwt. Het discreditieren van waardeoordelen heeft vooral een ongunstig effect op de zwakste socio-economische subculturen in onze samenleving, waar de verleiding van *instant gratification* erg groot is. Er zal sneller worden gegrepen naar ongezonde voeding, blits audiovisueel entertainment of sensationele media. Er zal sneller worden overgegaan tot riskante leningen of roekeloos aankoopgedrag. De 'cultuur' in die groepen zet niet aan tot het remmen van impulsief gedrag, of het stimuleren van afwegen, analyseren of plannen. In dit soort 'cultuur' worden geen langetermijnprojecten gekoesterd. Omdat men de indruk geeft dat verantwoordelijkheid en cultuur er niet toe doen, biedt men binnen die subculturen geen ideaal en daardoor ook geen uitweg uit de sociale ongelijkheid die door die subcultuur in de hand wordt gewerkt. Omdat de academische belangstelling voor cultuur en moraal doelbewust werd onderkoeld omwille van het politiek correcte engagement voor negatieve vrijheid, plooiën universitair geschoolde burgers zich liever op hun eigen levenssfeer terug en voelen ze zich niet verantwoordelijk voor de cultuur van hun gemeenschap. De ellende die dat veroorzaakt, is moeilijk te onderschatten. Studenten zou daarom opnieuw moeten geleerd worden wat een leven inhoudelijk interessant maakt en waarom moraal en cultuur er toe doen.

Bart Pattyn is directeur van het Overlegcentrum Ethiek van de KU Leuven

ONLINE
www.universitairstichting.be